

**OKUS
RIJEČI**
*Intelektualni poziv
Manje braće danas*

PISMO
O STUDIJIMA
GENERALNOGA MINISTRA OFM

Rim, 2005.

PREDGOVOR

Živimo u složenom, dramatičnom i čudesnom vremenu, koje duboko obilježavaju posve nove promjene. Vremenu koje nas izaziva na obnovljenu sposobnost susreta, slušanja i dijaloga. Zsigurno ne na funkcionalan način, nego jednostavno stoga što volimo čovjeka, stvorena na sliku i priliku Božju u Kristu, utjelovljenoj Riječi. Ovo je Pismo cijelom Redu, u prigodi uzdignuća Antonianuma u Papinsko sveučilište, nastalo u meni iz neodgodivosti da nas sve podsjetim na važnost da u ovom vremenu živimo puninu zanosa za čovjeka kojemu snažnim riječima treba naviještati radosnu vijest bezgranične Božje ljubavi. Tražimo riječi pune snage, duha i života, kako bismo njegovali taj žar za Krista i za čovjeka. Intelktualna djelatnost nam može pomoći u tom traženju.

Zbog toga smatram neodgodivim nastaviti razmišljanje o vrijednosti i mjestu vlastitima studijima i znanstvenom istraživanja u Redu, susljedno dokumentima posljednjih četrdeset godina, vremena što ga duboko obilježava milost Drugoga ekumenskog sabora¹. U tim se tekstovima vrlo jasno vidi povezanost između studija i evangelizacije koja je jedan od bitnih

---

1 U kratkoj sintezi neka se imaju na umu: «Formacija u Redu Manje braće», Izvanredni generalni kapitul OFM, Medellín, 1971., br. 62-81; «Dokument o formaciji», Plenarno vijeće OFM, 1981., br. 59-93; «Studiji i poslanje Reda manje braće danas», Pismo Generalnoga ministra, 13.6.1981.; «Franjevačka i znanstvena formacija franjevaca», Pismo Generalnoga ministra, 23.4.1987.; Poruka Ivana Pavla II. Generalnom kapitolu OFM 1991.; «Red i evangelizacija danas», Generalni kapitul OFM, San Diego 1991., br. 10-11. 26-28; «Promicanje studija u našem Redu», Izvješće Generalnoga ministra, 4.7.1994; «Ispuniti zemlju Kristovim evanđeljem». Pismo Generalnoga ministra, 1996., br. 127-132; *Ratio Studiorum OFM*, Rim 2001.; *Uredba franjevačke formacije OFM*, 2003. Neka se tim dokumentima dodaju drugi različiti tekstovi, različiti po vrsti i odredištu, koji prate hod ovih godina.

razloga postojanja Reda. Taj je hod prihvatio i produbio Generalni kapitul 1991., Plenarno vijeće 2002. i Generalni kapitul 2003. godine. Doista – kako nam je snažno rekao Ivan Pavao II. 1991. - «*intelektualnu formaciju treba smatrati temeljnim zahtjevom evangelizacije*»².

Snažno upozoravam da je taj hod dosljedan s hodom našega Reda prema 800. obljetnici njegova utemeljenja. I danas se također «*građevina Reda treba graditi od dva zida, tj. od svetosti života i znanosti*»³. Imamo nakanu odgovoriti daru našega poziva njegujući veću kvalitetu našega života – to je put svetosti – i istovremeno opažamo da je «*danas više nego ikada u našem Redu potrebno promicati intelektualnu formaciju*»⁴.

U «Milosti početaka», unutar poziva da živimo i svjedočimo evanđelje kao braća, nalazimo, doista, poziv da naviještamo riječ Božju u slušanju i u dijalogu, u zajedništvu s Crkvom. Franjin hod ostaje primjerom (prvi dio).

Taj je napor pratio povijest naše Obitelji, izražavajući se osobito u misijskoj neodgodivosti označenoj susretom s kulturama, to jest slušanjem i strogom pripremom koja se tražila od navjestitelja Riječi koja spašava, sa svrhom dijaloga (drugi dio).

---

2 Poruka Ivana Pavla II. Generalnom kapitolu OFM 1991., br. 5-6; usp. RS, 28-30.

3 «Dixit autem idem pater [scil. Frater Iohannes de Parma], quod cum ex duobus parietibus construatur aedificium ordinis, scilicet moribus bonis et scientiam. – Reče također isti otac (tj. brat Ivan iz Parme), da se građevina Reda treba graditi od dva zida, tj. dobrim ponašanjem i znanošću»: A. G. LITTLE wd., *Tractatus fr. Thomae vulgo dicti de Eccleston de adventu fratrum minorum in Angliam* (Collection d'Études et de Documents 7, Librairie Fischbacher, Paris 1909), 92.

4 Generalni kapitul 1991., br. 10; usp. VC 98.

Te su nam teme dobro poznate. Čini mi se da je pred nama još dug put koji treba prijeći kako bi se Riječ susrela s mnogovrsnim ljudskim riječima. Ukratko, riječ je o dijalogu s kulturom, štoviše s kulturama, postajući ponizni i odvažni umjetnici slušanja i dijaloga, radije učenici nego učitelji (treći dio).

Nije riječ samo o tome da se studira imajući u vidu izazove evangelizacije. U igri je nešto više i zahtjevnije. Riječ je o tome da steknemo *habitus cogitationis*, umijeće razmišljanja kao mudronosno umijeće života, vjere i ljubavi. Je li dakle moguće govoriti o intelektualnom pozivu Manje braće? Da, uvijek u sjedinjenosti s našom *formae vitae*, zbog čega «studij, kao i sve druge stvari našega života u bratstvu, treba biti nakalamljen na duhovnu snagu sv. Franje»⁵, tako da postane nužan temelj za franjevačku formaciju.

To je put što ga na ovim stranicama želim prijeći sa svima vama, draga braćo. Usmjeravam posebnu pozornost onoj braći koja život posvećuju istraživanju, poučavanju i objavljivanju. Cijenim njihovo služenje koje smatram vrlo važnim za bratstvo, za razvoj i prikladno razumijevanje naše karizme i za vršenje evangelizacije, specifične zadaće (munus) našega poziva.

S tim osjećajima započinjem svoje razmišljanje, ohrabren prisutnošću i licima tolike braće za koju znam da su ustrajni i zanosni tražitelji Života, Istine i Dobra, koji odsijevaju na Kristovu licu i koje se ne umaramo tražiti na licima tolikih muškaraca i žena našega izvanrednoga i dramatičnoga vremena i u znakovima vremena.

---

5 Fr. Hermann Schalück, «Promicanje studija u našem Redu», u: *Acta Congressus Repraesentantium Sedum Studiorum OFM*, Roma 1994., 60.

RIJEČ, BRATSKI ŽIVOT I NAVJEŠTAJ U SVETOGA FRANJE

1. MILOST POČETAKA

U sveukupnosti pisanih izvora koji osvjetljaju bitne sastavnice franjevačke karizme ne postoji sinteza koja bi se po cjelovitosti i lucidnosti mogla usporediti s nekolicinom redaka kojima brat Franjo u svojoj Oporuci opisuje nastajanje prvoga bratstva: *«I kad mi je Gospodin dao braću, nitko mi nije kazivao što moram činiti, nego mi je sam Svevišnji objavio da moram živjeti po načinu svetog Evanđelja. I to u malo riječi i jednostavno dadoh napisati i gospodin Papa mi potvrdi»*⁶.

Evo zašto je ispravno govoriti o «milosti početaka»: milost je dolazak braće u kojemu se obnavlja dar učenika Gospodina Isusa: *«Tvoji bijahu, a ti ih meni dade»*⁷; milost je objava evanđelja kao «forma vitae» za bratstvo-uposlanju, koja se dogodila u trostrukom otvaranju evanđelja gdje se dvama odlomcima o pozivu: *«Hoćeš li biti savršen, idi i prodaj sve što imaš i podaj siromasima, pa ćeš imati blago na nebu, a onda dođi i idi za mnom»*⁸; *«Hoće li tko za nom, neka se odreče samoga sebe, neka uzme svoj križ i neka ide za mnom»*⁹ dodaje poslanje sedamdeset i dvojice učenika¹⁰: *«Kad braća idu svijetom, neka ništa ne nose na put: ni kese, ni*

6 OR, 14-15.

7 Iv 17,6; NPr XXII, 42-43.

8 NPr I, 2; usp. Mt 19,21; Lk 18,22.

9 NPr I, 3; usp. Mt 16,24

10 Lk 10,4-5.

torbe... I u koju god kuću uđu, neka najprije reknu: Mir kući ovoj»¹¹.

Milost je potvrda napisanog pravila evanđeoskoga života sa strane «gospodina pape» u kojemu Franjo i prva braća osjećaju nastavljanje poslanja povjerenoga Petru da «učvršćuje» svoju braću: «*Ja sam molio za tebe da ne malakše tvoja vjera. Pa kad k sebi dođeš, učvrsti svoju braću*»¹².

Svako pitanje o karizmi početaka, postavljeno da se dobiju smjernice za odgovor na probleme i na pitanja našega vremena, treba se kretati unutar ovoga trokuta milosti:

- Franjin poziv i prve braće da žive nasljedovanje i navještaj u bratstvu;
- Evanđelje i riječ Božja koji se prevode u pravila života;
- Pouzdano zajedništvo vjere i djela s Crkvom.

2. FRANJO ČOVJEK «BEZ KULTURE»?

Ova je naznaka metode toliko potrebija u problematičnim područjima, kao što je ono sa studijima, gdje je jedna struja mišljenja, koja seže do samih biografskih izvora i stalno se vraća, insistirala na samo-definiciji Franje kao čovjeka «bez kulture»¹³ i na polemičkim polazištima protiv «mudrosti ovoga svijeta»¹⁴, da suprotstavi ljubavljju prožeto traženje Boga i traženje «znanosti» i spoznaja, jednostavnosti života i zalaganja u studiju.

Pomno i smireno čitanje Franjinih Spisa, s osobitom pozornošću za normativne tekstove,

---

11 *NPr* XIV, 1-2; usp. *AnPer*, 11 i TD, 29.

12 Lk 22,32

13 *PBr* 39; OR 19.

14 *NPr* XVII, 10.

pomaže da se nadvladaju suprotstavljenosti. Težnja za spoznajom i ljubav prema Božjoj riječi isprepliću se međusobno tijekom cijeloga trajanja Franjina evanđeoskoga iskustva, od zaziva kojim započinje najstariji od njegovih spisa «*Svevišnji, dični Bože, rasvijetli tmine moga srca*», načinjenog po uzoru na psalam «*Bože moj, rasvijetli moje tmine*»¹⁵, sve do rasvijetljujućeg zaključka Opomene VII: «*A Duh božanskoga Pisma oživio je one koji svako slovo koje znaju i žele znati (omnem litteram quam sciunt et cupiunt scire) ne pripisuju tijelu (corpori), nego ga riječju i primjerom uzvraćaju svevišnjem Gospodinu Bogu, komu pripada svako dobro*». Neka se zapazi snaga tvrdnje: također poznavanje «pisane kulture» (*littera* uvijek u sebi uključuje to značenje) i «željeti znati» potpuno su u skladu sa životom u Duhu, samo ako su usmjereni na božansku pohvalu i ako su prevedeni u uzoran život.

«Znanje» je, dakle, teološko mjesto objave u kojoj Duh, po Riječi, silazi da se susretne s čovjekom. Ako se u takvom duhu živi, studij će morati izazvati zahvaljivanje koje se izražava u uzvraćanju Bogu (*reddunt ea Deo cuius est omne bonum*) riječima i primjerima (*verba et exemplo*).

Misao je to koja ne samo da potvrđuje izvanrednu Franjinu ljubav za «pisane božanske riječi», koje je on ustrajno preporučivao, nego također tumači zašto Pismo ima toliko prostora u njegovim Spisima, koji su doslovce isprepleteni navodima, uspomename, životnim primjenama Božje riječi. Stoga ne iznenađuje da za Franju «kraljica» krijeposti nije siromaštvo, kako se dugo tvrdilo, nego mudrost, odsjaj vječnog svjetla utjelovljene Riječi: «*Zdravo, kraljice mudrosti, Gospodin te sačuvao s tvojom sestrom svetom*

---

15 Usp. Ps 19,29

jednostavnošću»¹⁶. U franjevačkoj pohvali krijeposti su poredane susljedno što odgovara dinamizmu kršćanskoga života po Duhu: *kraljica mudrost* treba biti prevedena u riječi i djela po *svetoj, čistoj jednostavnosti*, i živjeti mudrost znači *slijediti poniznost i siromaštvo* Gospodina našega Isusa Krista koji je za nas uzorom *ljubavi i poslušnosti* Ocu i braći

3. KNJIGE I PROPOVIJEDANJE

Unutar bratstva u početcima prvi oblik života (*forma vitae*), koji je potvrdio Inocent III. (1209.), postupno se razvija sve dok nije napisana *Regola non bollata* (1221.), tekst u kojemu svaki propis o zajedničkom životu i o oblicima poslanja nastaje iz stalnog isprepletanja između evanđelja, očekivanja vremena i smjernica Crkve. *Konstitucije* IV. Lateranskoga sabora (1215.) odredile su da biskupi uzmu «*prikladne ljude, snažne na djelu i na riječima, da spasonosno vrše službu svetoga propovijedanja*» (čl. 10), i da svaka nadbiskupska crkva odredi «*jednoga teologa koji bi poučavao svećenike i druge u Svetom pismu*» (čl. 11).

Odredbe se odražavaju osobito u tekstu Pravila iz 1221. godine koje se ne trudi samo da utvrdi propise i «duh» propovijedanja (pogl. XVII), nego također određuje da klerici mogu imati «*samo one knjige koje su potrebne za obavljanje svoje službe*» (*possint habere tantum libros necessarios ad implendum eorum officium*¹⁷). Nedavno je istraživanje, koje je obuhvatilo razdoblje od franjevačkih izvora do srednjovjekovne kršćanske literature¹⁸, jasno pokazalo da se izričaj *ad implendum eorum*

---

16 PKr,1.

17 NPr III, 7.

18 Usp. CARLO PAOLAZZI, OFM, «I frati Minori e i libri: per l'esegesi di 'ad implendum eorum officium' (Rnb III,7) e 'nescientes litteras' (Rnb III, 9; Rb X, 7)», in *Archivum Franciscanum Historicum* 1-2/2004, str. 3-59

officium ne odnosi na liturgijsku službu, nego na cijelu «službu» klerika kojima su dakle dopuštena prijeko potrebna knjižna pomagala za Liturgiju časova, za Euharistiju i za propovijedanje.

Isto je istraživanje također otkrilo da i toliko prijeporna zabrana «*et non curent nescientes litteras litteras discere*»¹⁹, ne znači «*i oni koji ne znaju slova neka se ne brinu da ih nauče*», nego još točnije «*i oni koji ne znaju čitati, neka se ne brinu da nauče*», u čast pavlovskoga propisa da «*svatko ostane u onom zvanju u kojem je bio kad je pozvan*»²⁰, pretvarajući se u stvari u odredbu vezanu za kulturne prilike vremena i teško primjenjivom na društvo kao što je ono trećega tisućljeća u kojemu je pismenost u vrlo mnogim zemljama gotovo potpuna.

Stroge odredbe za propovjednike odražavaju istovremeno središnjost Riječi i odredbe Crkve uključene u Potvrđeno pravilo (1223.), koje naređuje da se «*nijedan od braće uopće ne usudi propovijedati narodu, ako ga nije generalni ministar ovoga bratstva ispitao i ako mu nije odobrio te mu povjerio službu propovijedanja*»²¹: i kako svaki ispit zahtijeva prikladnu pripravu, a ona se nije mogla postići osim kroz molitveno oslušivanje, čitanje i naravno proučavanje Božje riječi, jer «*je vrlo rijetkima dan duh mudrosti na čudesan način, bez studija slova*» (sv. Ivan Kapistranski).

Kopirajući aluzivno redak psalma («*Eloquia Domini eloquia casta, argentum igne examinatum*»²²), slijedeći poticaj propovjednicima da «*u propovijedanju koje čine njihove riječi budu prokušane i čiste*»²³, je žarki poziv da naviještaju samo riječ Božju,

19 PPr X, 8

20 1Kor 7, 20; NPr VII, 6.

21 PPr IX,2.

22 Ps 11,7.

23 PPr IX, 3.

slobodnu od ljudskih natruha i očišćenu ognjem Duha. Po intuiciji moga predšasnika fra Johna Vaughna *«upravo je svijest ‘poslanja’ što ga je primio od Crkve da propovijeda obraćenje među vjernicima i nevjernicima i poslušnost Crkvi uvjerila Franju u nužnost studija i potakla ga da osnuje ‘Teološku školu’»*²⁴.

Taj skup odredaba, dopuštenja, poticaja čini naime zakonodavnu prethodnicu važnoga *Pisma bratu Antunu* u kojemu naslov «biskup» vrlo vjerojatno aludira na biskupsko poslanje propovijedanja kojemu utemeljitelj Reda dodaje i poslanje poučavanja: *«Bratu Antunu, mojemu biskupu, brat Franjo pozdrav! Drago mi je da braću poučavaš u svetoj teologiji, samo da u takvu poučavanju ne ugasiš duh svete molitve i pobožnosti, kako stoji u Pravilu»*. Na tragu lateranskih Konstitucija poučavanje brata Antuna bilo je zasigurno upućeno braći *«koja jesu i koja će biti i koja žele biti svećenici Svevišnjega»*²⁵, gdje se riječ «žele» može odnositi samo na klerike u očekivanju da budu promaknuti u svećenike a time u propovijednike, dok je cijelom bratstvu upućena usporedna preporuka u Oporuci, koja se čini određenim pečatom vjerodostojnosti samoga pisma bratu Antunu: *«I sve bogoslove i one koji poslužuju presvete božanske riječi moramo častiti i poštivati kao one koji nam poslužuju duh i život»*²⁶.

«Sveta, čista jednostavnost», kao da Franjo kaže između redaka, nije krijepost onoga koji ne pozna Božju riječ, nego onoga tko je sluša i proučava s vjerom, ustrajno razmatra u molitvenom duhu, i snagom duha je živi te primjerom i riječima naviješta.

Bio je dakle u skladu s mišljju utemeljitelja

24 «Studi e Missione dell’Ordine dei Frati Minori oggi», Lettera del Ministro generale, 13.6.1981, in *AO*, 100 (1981), 261-262.

25 *PBr* 14.

26 *OR* 13.

i s prvotnim zakonodavstvom Serafski učitelj sv. Bonaventura, koga današnji proučavatelji ne prosuđuju uvijek pravedno, kad je u raspravi sa svjetovnim učiteljima veoma snažno isticao dužnost Manje braće da prionu uz studij Riječi i njihovo pravo da imaju neophodne knjige: *«Pravilo diže glas i izričito nalaže braći ovlast i službu propovijedanja (usp. PPr IX), ono što ne vjerujem da se nalazi u drugim pravilima. Ako dakle ne smiju pripovijedati bajke, nego božanske riječi; a njih ne mogu upoznati ako ne čitaju; niti mogu čitati ako nemaju pisanih tekstova: posve je razumljivo da savršenosti Pravila pripada imati knjige kao i propovijedati. I kao što siromaštvu Reda nije protivno imati misale da se pjeva Misa i brevijare da se govore Časovi, tako nije protivno imati knjige i Bibliju da se propovijeda božanske riječi»*²⁷.

Ako je istina da su pokreti obnove Reda kroz stoljeća redovito kretali s težnjom za samotničkim i kontemplativnim životom, jednako je istina da su uvijek poslije nekoga vremena ponovno otkrivali «pastoralnu» dimenziju karizme²⁸, u čast Franjine riječi: *«Hvalite Gospodina jer je dobar, uzvisujte ga u djelima svojim, jer vas je rasuo po cijelome svijetu da riječju i djelom svjedočite za njegov glas»*²⁹.

Već je rečeno o upornosti kojom Franjo potiče da se časte *«napisane božanske riječi, ... poštujući Gospodina u njegovim riječima koje je govorio»*³⁰. Bit će važno nadodati da je Asiški Svetac, istinski čista srca sposoban da u svemu vidi Boga najvišu Ljepotu, vječno Svjetlo, izvorno

27 *Epistola de tribus quaestionibus*, in *Opera omnia*, ed. Quaracchi, vol. VIII, 332-333.

28 Usp. P. MARANESI, *Nescientes litteras. L'ammonizione della Regola francescana e la questione degli studi nell'Ordine (sec. XIII-XVI)*, Istituto Storico del Cappuccini, Roma 2000.

29 *PVr*, 9.

30 *PBr* 35 – 36.

Dobro, imao veliko poštovanje pred svakim pisanim tekstom, svetim ili profanim, kako izlazi iz znakovitog događaja o kojem pripovijeda Toma Čelanski: «*Kad ga je jednog dana zapitao neki brat zašto tako brižno skuplja i poganske spise gdje ne bijaše imena Gospodinova, odgovorio je: 'Sinko, skupljam i njih zato što su i ondje slova iz kojih je sastavljeno preslavno ime Gospodina Boga. Dobro što se ondje nalazi, ne pripada poganima ili nekim drugi ljudima, nego samome Bogu 'kome pripada svako dobro'!*»³¹.

Ta se Franjina «izreka» više ne nalazi kod kasniji životopisaca, možda uplašenima njegovom izvanrednom religioznom i kulturalnom otvorenosti, ali se sigurno dobro primjenjuje na djelatnost one manje braće koja su kroz stoljeća propovijedala, tumačila i prevodila svete tekstove na druge jezike, uvjereni da svaki jezik i svaka kultura u sebi ima mogućnost da prihvati te nanovo ponudi «dobro» Pisma³².

---

31 *1Čel*, 82; usp. *2Čel*, 165.

32 Usp. Fr. John VAUGHN, «La Formazione francescana e scientifica dei frati», Lettera del 23.4.1987 in *AO* 106 (1987), 53.

RIJEČ U POVIJESTI KARIZME

1. SUSRET S KULTURAMA

Ivan iz Piana del Carpine, Ivan iz Montecorvina, Odorik iz Pordenonea i Ivan iz Marignollia, evangelizatori Kine, išli su bosu, nosili su odjeću pokore kao najsiromašniji duhovni siromasi, ali su bili osobe dobre intelektualne formacije koje su se, kroz studij, znale staviti u osluškivanje kultura različitih od one iz koje su dolazili: znamo o njima da su govorili jezike kao što su armenski i tatarski; da je Ivan iz Montecorvina (1247. –1328.) slavio Misu po rimskom obredu, ali izgovarajući na tatarskom «kako riječi kanona tako i predslavlja (*tam verba canonis tam prefationis*)»; da je za mongolsku skupinu Ongut napisao trideset i dva himna i da je na njihov jezik preveo Novi zavjet i Psalterij.

Krajnje povjerenje u mogućnost riječi, ili jezika, sa strane Rajmunda Lulskoga (1235. –1316.), bilo je odlučujuće za nadilaženje ideje križarskoga rata srednjovjekovnoga tipa. Proroštvo Lulskoga s obzirom na religiozni odgoj i na jezičnu i kulturnu pripravu misionara, čini se da je našlo podudarnost tri stoljeća kasnije u savjetima što ih je kapucin Jeronim iz Narnija dao papi Grguru XV. sa svrhom osnivanja Kongregacije za širenje vjere (1622.).

Njegovateljem biblijskoga jezika pokazao se Franjo Ximenes de Cisneros, humanist i obnovitelj, ustanovljujući Sveučilište u Alcalà (1499.), zahvaljujući kojemu je načinjena cijena poliglotska Biblija. Iz njegove su obnove studija, usredotočene na

povratak izvorima i na izvorne jezike, crpili i misionari koji su napuštali domovinu kako bi evangelizirali Amerike: Andrés de Olmos, Toribio Motolinía, Jerónimo Mendieta, Juan de Torquemada, Jan Bautista Viseo i drugi. Jedan od njih, Bernardin di Sahagún (1599. –1590.), očaran mjesnim jezikom i kulturom utrošio je dobrih trideset godina svoga života u skupljanju podataka o predkolumbovskim društvima (*Codex Florentinus*). Tako je uspio sastaviti himne koristeći urođeničke jezike te, utječući se mudrosti njihovih izreka, pokušao prevesti kršćanstvo sukladno kanonima aztečke kulture. On je sanjao indijansku i španjolsku republiku sa svrhom da u načelu jedinstva vjere nadiđe kulturalne razlike.

Pobornikom proučavanja mjesne kulture za evangelizaciju bijaše također Luis Bolaños, sastavljač prvoga katekizma na jeziku guaranì i utemeljitelj prvih redukcija u Paragvaju, koji je bio i jedan od protagonista sinode u Assunciónu koju je sazvao Martin Ignacio di Loyola, biskup u Rio della Plata (1601.). Taj posljednji svoju slavu duguje na osobit način svome djelu *Itinerarium*: dnevniku puta u Kinu koji je, zahvaljujući velikom i munjevitom širenju, ne malo doprinio da se zanimanje Zapada pobudi za Nebesko Carstvo. Martin Ignacio di Loyola, koji je čak tri puta prošao obujam globusa, smanjio je geografske udaljenosti i proširio prostore komunikacije. Njegovim se takmacem u shvaćanju kulturalne globalizacije može smatrati također venecijanski manji brat konventualac Vincenzo Coronelli (1650.-1718.), koji je prvi načinio globuse velikih razmjera, što ih je za svoju palaču u Versaillesu tražio upravo Ljudevit XIV.

2. SLUŠANJE POSTAJE DIJALOGOM

Različiti svijet drugoga, osluškivan, ljubljen, proučavan, shvaćen u svojim najrazličitijim kulturalnim i jezičnim izražajima postao je tako za našu braću vlastitim mjestom dijaloga i navještaja: mjestom koje prihvaća Riječ, obogaćuje je odjecima tipičnim za svaki narod i za svaku kulturu, čini je dostupnom svima.

Stoga se razumije zašto je katekizam Pedra de la Piñuela na kineskom jeziku, *Ch'u hui wên-ta*, Objavljen prvi put 1680. godine, bio u upotrebi više od dva stoljeća i doživio je mnoga izdanja, od kojih posljednje 1929. godine. Pedro je mješanac, tjelesni izražaj međukulturalnosti i kulturni plod Meksika, zemlje koja je postala mostom između Istoka i Zapada te novim središtem franjevačkoga misijskoga stila. Pedro nije ipak samo širitelj kulture, nego je i jezikoslovac. To dokazuje činjenica da je, za potrebe evangelizacije, ponovno preradio gramatiku subrata Bazilija Brolla, slavnog zato što je sastavio prvi potpuni kinesko-latinski rječnik (1694.).

Slavni su likovi i oni franjevci, kao na primjer Ivan Wild, koji su u sučeljavanju s protestantskim reformatorima radije ostavljali po strani metodu suprotstavljanja da bi naprotiv ustrajavali na «istinskoj, afirmativnoj, katoličkoj strani»³³. Osobiti oblik propovijedanja bio je također onaj što ga je prihvatila francuska kapucinska diplomacija, utjelovljen na izvrstan način po Giuseppeu le Clerc da Tremblayju, poznatom kao «mala siva eminencija» Richelieua, ili onaj, da tako reknemo, španjolske politike Bezgrešne, uz koju je na neki način povezan skotistički procvat što ga je promicao Luka Wading i drugi talijanski franjevci konventualske obitelji.

33 Luca Baglioni, *Arte del predicare, Venezia 1592 (Cap.6)*.

Lik Leonarda iz Porto Maurizio (1676. – 1751.), kojega je Crkva izabrala za zaštitnika pučkih misija, zaslužuje poseban osvrt. On, kao uvjereni skotist, promicatelj nauka o Bezgrješnoj – toliko da je sugerirao papi način da proglasi dogmu bez sabora – istančani diplomat u posredovanju između protivnih političkih stranaka, dobro predstavlja franjevački duh u stoljeću koje je kulturalno najoprečnije liku Asiškoga Sveca. Leonardo, pouzdanik Benedikta XIV. – bio je pozvan da propovijeda Jubilej 1750. godine, za vrijeme kojega je uspostavljena praksa križnog puta u Koloseumu. Izvornost se njegova propovijedanja, kako on sam objašnjava, sastoji u tome da se stavi na pola puta između teatralnosti isusovaca i intelektualizma sinova sv. Vinka. Pobožnost, usredotočena na prikazivanje otajstava Muke, prikazuje privrženost franjevacu svetim mjestima u Palestini, koju su kroz stoljeća nanovo predlagali u različitim oblicima, od kojih onaj u Monte Sacro di Varallo nije posljednji.

Iz nedavne prošlosti, kao istinitog prevoditelja Riječi, u pravom smislu riječi, možemo prepoznati u Gabrielu M. Allegri (1907. –1976.). Njegov prijevod Biblije iz izvornih tekstova na kineski ponovno oživljuje franjevački pogled na poslanje kao djela širenja Riječi. Tumač skotističke misli čini se da na biblijsko područje prenosi nauku o prvenstvu Kristovu, koje podržava Doctor Suptilis, tako što ističe prvenstvo Riječi.

3. BRATSTVO KOJE NAVIJEŠTA

Djelo tih veleumnika ne bi moglo postati zajedničkom baštinom niti bi moglo poprimiti stalnost u okviru tradicije, da nije imalo organizacijske strukture.

Jedan od najdjelotvornijih organizatora franjevačkoga znanja je zasigurno Luka Wading

(1588. – 1657.). On je kulturno djelovanje zamislio kao zajednički rad tako da je u Rimu utemeljio zavod učenjaka za objavljivanje spisa sv. Franje. Pomagao je promicanje skotističkoga preporodateredovničke i književne historiografije Reda. Njegovi *Annales* (1625.), nadahnuti na Boronijevima, kane predložiti put što ga je Red prošao u svojoj povijesti i stoga su snažno djelo redovničke i zajedničarske samosvijesti.

Poslije njega je jedan drugi učenjak, Jeronim De Gubernatis, pokušao ponuditi predodžbu Reda na univerzalistički način. Na Generalnome kapitulu 1688. on je, pomoću djelca s naslovom *Idea Orbis Seraphici*, predočio program povijesti Reda, razdijeljen u četiri dijela, ukupno u 35 svezaka. Bila je riječ o sjajnome pothvatu, ostvarenom samo djelomično, ali zbog toga nije manje divljenja vrijedno imajući u vidu ideološko/organizacijski napor.

Za učenje arapskoga i kineskoga jezika te za pripremu misionara određenih za Srednji istok i za Kinu, u Rimu su osnovana dva misijska zavoda: Sv. Bartolomej na otoku Tiberina i Sv. Petar in Montorio. Za Latinsku su Ameriku oživljeni takozvani zavodi za promicanje vjere u: Queretaro, Guatemala, Zacatecas, Messico, Pachuca i drugdje. U takvim su se strukturama studijem i snažnim duhovnim životom pripremali misionari poslani da evangeliziraju one narode koji još nisu bili upoznali kršćanski navještaj.

U našem vremenu, završetkom pitanja jurisdikcija, Red je poslije stoljeća razdijeljenosti ponovno pronašao određeno jedinstvo kojemu je Rim postao gotovo simbolom. Generalni ministar Bernardin iz Portogruara, koji je velik dio svoga dvadesetgodišnjega služenja utrošio neumorno pohađajući provincije u Europi, smatrao je prikladnim oživjeti središte studija koje bi moglo funkcionirati kao kulturni temelj za cijeli Red, tj. Antonianum. Još je prije

utemeljio povremenik *Acta Ordinis*, sredstvo povezivanja među različitim jedinicama Reda manje braće, pokazujući tako da vjeruje u snagu komunikacije. Kanio je kasnije potvrditi svoju nakanu osnivanjem jednoga studijskoga središta koje bi u didaktičkim izričajima omogućilo približavanje izvorima koje su već istraživali znanstvenici zavoda u Quaracchiju, što ga je nekoliko godina ranije sam ustanovio i koji se danas nastavlja u Zavodu Sv. Bonaventure u Grottaferrati (Rim).

Red, koji je u Europi - s nakanom novačenja novih zvanja - započeo s tzv. serafskim zavodima, zauzimao je didaktički smjer, zahvaljujući i blagotvornom utjecaju i suradnji sa strane novih franjevačkih ženskih družbi. Taj je smjer postao još bjelodaniji u sjevernoameričkoj misiji u kojoj je bilo prilično rašireno pastoralno služenje kroz škole. Panfilo da Magliano, utemeljitelj dviju provincija Istoka, utemeljio je središte viših studija koje je kasnije postalo poznato Sveučilište Sv. Bonaventure.

U 20. stoljeću u različitim provincijama Reda nalazimo prisutna i djelatna različita sveučilišta koja su, osim zavoda i studijskih središta različite naravi, održavale dotične provincije. Poslije razdoblja razmjernoga smanjivanja, sada smo svjedoci novoga procvata te stvarnosti koja nas obvezuje da razmišljamo i da učinimo odlučnije izbore sa svrhom intelektualnoga usavršavanja Reda, nadilazeći kulturno opadanje koje se jasno očitovalo u posljednjim desetljećima.

Kratko sažeta povijest nam povjerava dragocjeno svjedočanstvo i izaziva nas da tražimo stvaralačke odgovore za svoje vrijeme.

RIJEČ U SUSRETU S KULTUROM

1. STUDIJ KAO TRAŽENJE ŽIVOTA I ISTINE

Nije ugodno prijeći iz povijesti u sadašnjost. Na temelju dosada prijeđenoga puta pitam se s vama postoji li intelektualni poziv Manjega brata, kao vlastita dimenzija našega načina života i stoga valjana za svu braću i, na osobit način, za one koji se prvenstveno posvećuju studiju, istraživanju i poučavanju.

Moramo priznati da se intelektualni rad ne čini posve integriran u naš franjevački život. Često ga se cijeni radi praktične koristi, ali ga se ne smatra nužnim elementom: naprotiv kao da ostaje na rubu. Čini mi se da trebamo ponovno promisliti franjevački model intelektualnoga života: jer s jedne strane franjevački se život može hraniti intelektualnim radom a s druge ga osvjetljava i podržava. Što razumijevamo pod pojmom «intelektualni poziv»? Tim izričajem imam na umu prije svega slast traženja Života, Istine i Dobra³⁴. Usuđujem se reći tu riječ. Želio bih ju izreći ne kao tvrdnju istine koju posjedujemo kako bismo je zatim prosljedili drugima, nego radije kao nikad dovršeni hod traženja i želje³⁵.

---

34 Usp. Fr. Hermann Schalück, «La promozione degli studi nel nostro Ordine», 75.

35 Usp. *RS*, čl. 9. 13.15.

a. Hod izvlaštenja

Traženje Istine, Života i Dobra, bezgranični ocean svjetla, zahtjeva zanosnu inteligenciju i ujedno pomniju i punu poštivanja jer traženje, budućidaočito vanje istine nije nikada neposredno, ne može biti nego besana hermeneutika. Ako mi ne idemo istini, nego je istina ta koja nama dolazi na različite načine, prethodni i prijeki stav kako bismo je prihvatili je otvorenost za slušanje koje će slijediti nemirno ispitivanje.

Uvjeren sam kako nam je neodgodivo potreban taj dinamizam da se ne zaustavimo na umornom i jalovom ponavljanju već istrošenih formula³⁶ i, prema tome, da kroz stav hranjen naklonošću i zanimanjem slušamo i susretnemo današnjega čovjeka³⁷. Vjerujem kako za nas franjeve problem ne bi smio biti toliko onaj studiranja u kojem bismo pronašli dodirne točke Riječi i kulture, nego da slušamo i upoznamo (studij) svijet i čovjeka da «prepoznamo» u njemu «tragove Krista» - kako u obliku prisutnosti tako, osobito danas, u obliku odsutnosti – i da možemo hvaliti Boga³⁸. Zar se možda Pjesma stvorova ne može čitati kao izraz franjevačkog mudronosnoga oblika odlaska svijetu i u svijet?

U tom smislu svijet nije izazov koji valja pobijediti, nego prilika koju valja prihvatiti, *kairos*³⁹. Predubrzanjem povijesti i u sučeljavanju, često napetom i nasilnom, između kultura i religija, nemirni se pitamo kojim je putovima još moguće pronalaziti te tragove Krista u svijetu. Sučeljavamo se s mnogim «znakovima vremena» koji nisu odmah razumljivi i protumačivi⁴⁰. Često smo prisiljeni zaustaviti se u šutnji koja se ne miri s usudom, nego je puna poštovanja i bremenita

---

36 *FP*, 1.3; *Sdp*, 6.

37 GGKK čl. 162

38 Usp. *RFF*, 32. 90

39 *TFOFM*, 2.

40 *Sdp*, 7-9.

traženjem. Studij je stoga hod koji je usmjeren da ne utrne to traženje. Vježba je to ljudskosti i vjere, dijaloga i suočavanja s nekim tko je različit od nas, po inteligenciji i promatranju najvećeg otajstva koje prebiva u svijetu i ljudskoj osobi.

Studij je stoga prije svega «dar» i «traženje Boga», «zahvaljivanje», čin kojim sve «privodimo» Njemu: jednom riječju, put svetosti. Sa sv. Bonaventurom govorimo o zalaganju «da postanemo dobri (*ut boni fiamus*)»⁴¹.

U tom smislu zamjećujem neki duboki afinitet između franjevačkog siromaštva i poniznosti bezprobitnoga istraživanja istine, u susljednosti s djelotvornom odlučnošću da si ništa ne prisvaja i da se ostane ponizni. Studij i istraživanje su stalno izvlaštenje znanja. U određenom smislu znači oslobađati se, očistiti se od vlastitih predrasuda da se prihvati stvarnost u njezinoj različitosti i da ju se kritički čita⁴². To je neka inačica onoga što Franjo naziva «ostati podložni svakom stvorenju»⁴³. To je nužna svijest vlastite «*docta ignorantia*»⁴⁴, sokratovskog «ne-znanja». Granice spoznaje se nalažu svakoj prometejskoj pretenziji da se posjeduje stvarno, također u znanosti. Istinski hod studija i istraživanja preobražava tu pretpostavku u želju i u lišenje: to je snažno egzistencijalno iskustvo siromaštva koje nas čini prosjacima.

b. Bez stalnoga boravišta

To istraživanje Života, Istine i Dobra je trajni pokret koji nas čini putujućima, bez ičega vlastitoga. Znanstveno istraživanje nastoji utvrditi dobivene rezultate, dok im ističe obilježje

41 Usp. *Sententiarum* I, q. 3.

42 *RS*, 26.

43 Usp. Na putu. Prema izvanrednom generalnom kapitulu, «Poziv Reda danas», Rim - Zagreb 2005., 18-19.

44 *Sv. BONAVENTURA, BREVILOQUIUM*, pars V, cap. 6 (*Opera omnia*, ed. Quaracchi, vol. V, 260).

relativnosti i sili da se uvijek ide dalje. Ne može se zaustaviti na onome što se već poznaje. Onaj koji istražuje nema kamo položiti glavu. Na kraju objekt istraživanja dovodi istražitelja za ruku do novih obzora života i istine. Blaženi nam Ivan Duns Skot kaže: «*Na putu ljudskoga roda spoznaje istine je uvijek u rastu*»⁴⁵.

Tijekom toga puta učimo slobodu. Usred gospodarskih, društvenih i institucionalnih protivnosti te različitih i često suprotstavljenih antropoloških pogleda, tko traži istinu ide povrh svojih unaprijed stvorenih ideja, svojih osobnih probitaka, kako bi se podložio onom što se inteligenciji nameće kao istinito, zalažući se u istraživanju i prihvaćajući da od toga bude preobražen. Čin je to odgovorne slobode. Takva nam je stav osobito potreban u ovom vremenu: među nama, u dijalogu sa suvremenim čovjekom i u crkvenom sučeljavanju.

c. Radost istine

Postoji i drugo stajalište koje bih želio istaknuti a koje smatram vrlo važnim u našoj baštini. Slast i besplatnost hoda prema istini čine da onaj koji studira postupno postaje poniznim, strpljivim i pobožnim poslužiteljem života. To studiju ne oduzima znanstvenu ozbiljnost i napor, nego je sposoban također donijeti zadovoljstvo i radost, jer se po studiju ponovno nalazi istinski izvor života.

To je *gaudium de veritate* tipična za augustinovsku baštinu kojoj toliko dugujemo⁴⁶.

---

45 «In processu generationis humanae semper crevit notitia veritatis»: *Ordinatio IV*, d. 1, q. 3, n. 8 (ed. Parisien., vol. XVI, p. 136a). Ovdje Skot neizravno naznačuje tvrdnju sv. Grgura Velikoga: «Per incrementa temporum crevit scientia spiritualium patrum [Testamenti Veteris et Novi]»: *In Ezechielem II*, hom. 4, n. 12 (PL 76, 980).

46 Usp. SV. AGOSTIN, *Confessiones*, 10, 23, 33, Nuova Biblioteca Agostiniana, Roma 1975.

Lijepo je udubiti se u studij kao mjesto u kojemu je moguće iskusiti osobitu radost, onu koja dolazi iz istraživanja i otkrića Života, Istine i Dobra, sposobnu da dadne dublje unutarnje jedinstvo između života i misli.

Ta je radost također plod želje, kako piše naša *Ratio Studiorum* u čl. 3: «studij, kao 'izraz nikada zadovoljene želje da se sve više do dna spozna Boga, ponor i izvor svake ljudske istine' (VC 98), jest temeljan u životu i u formaciji manjega brata, kako trajnoj tako i početnoj» U toj bonaventurijanskoj perspektivi «želje», studij se ne može shvatiti kao posjedovanje, bogatstvo, 'status', kao želja da se «znaju samo riječi da bismo bili smatrani mudrijima od drugih...», žudnja da «se zna same riječi i da ih se tumači drugima»⁴⁷; više nego posjedovanje studij je «pustiti da nas posjeduju Istina i Dobro, da bismo ljubili i hvalili Gospodina kojemu pripada svako dobro, i da bismo služili braći i ljubavi Kristovoj»⁴⁸. Na taj način studij može postati duboko vježbanje istraživanja kao želje i razvlašćivanja, što za plod ima radost.

d. Anticipacija budućnosti

Vjerujem da hitno trebamo to nemirno ispitivanje, shvaćeno kao hod slobode i radosti, kako se ne bismo zadovoljili da se vratimo «milosti početaka» kao da smo zadovoljni ili nostalgичni za svojom prošlošću. Doista želimo živjeti milost početaka «ne samo kao sjećanje prošlosti, nego kao proroštvo budućnosti»⁴⁹. Misao se treba hraniti na izvoru Istine, Života i Dobra, i istovremeno se usmjeriti otvorenim obzorjima. Kritička će filozofija i teologija spriječiti da retrospektivni pogled ne upadne u čisti tradicionalizam ili u sentimentalnu nostalgiju

47 *OP*, VII

48 *RS*, 4.

49 *Usp. NMI*, 3; *VC*, 110.

prema našim početcima. U isto će vrijeme pomnija misli pomoći da se nadvlada svaka futuristička i utopistička ideologija. Franjevačka je misao bila kadra razlučivati znakove vremena i nalaziti uvijek iznova odvažnu snagu proročke riječi prema svijetu, društvu i, po potrebi, također unutar Crkve da podsjeti na onaj *ordo divinus* koji jedini može obećati spasenje i sreću čovjeku.

Duh nas usmjeruje prema budućnosti⁵⁰. Zbog toga se traženje ne može zaustaviti jer bi to značilo da je naša karizmatička ponuda prestala biti životna. Traženje, čiji je studij jedna dimenzija, se ne može zaustaviti ako želimo «stvaralački otkrivati nove putove u promicanju i širenju evanđeoskih vrijednosti»⁵¹.

e. Kao braća

Studij nije samo privatno i samotno zanimanje. Traženje istine nas snagom same naše karizme zanima kao bratstvo. U surječju bratskoga života možemo biti odgajani i odgajati postupno za slast traženja i misli, u sučeljavanju i u dijalogu među različitim stajalištima. «Na taj način studiji pridonose izgrađivanju bratstva»⁵² i otvaraju ga širem bratstvu crkvene zajednice i ljudi dobre volje. Takav bratski stav čini također snažan lijek protiv težnji za suparništvom i samopotvrđivanjem u studijima i u istraživanju i, ujedno, poticaj za suradnju i dijalog među disciplinama.

Ako je traženje Istine, Života i Dobra oživljeno tim pretpostavkama, na koje sam nastojao podsjetiti u suglasju s našom baštinom, imat ćemo temelj za plodan i ugodan dijalog

---

50 Usp. VC, 110.

51 RFF, 34.

52 RS, 24.

s kulturom, bez zatvorenosti i isključivosti⁵³. Crkva treba takvo proroštvo u vremenu u kojem je dijalog sve više novo ime za ljubav, jamstvo mira i pravednosti⁵⁴. Stoga je važno i hitno promicati u Redu studij filozofije, religija i kultura, da bismo se na ispravan i stručan način mogli otvoriti dijalogu i sučeljavanju, u neprekidnoj vezi s duhom i življenjem bratstva koje nam je vlastito.

Otkrivamo osobiti odnos između braće koja imaju zvanje intelektualne djelatnosti i svih ostalih. Važno je da sve jedinice imaju određenu braću koja se posvećuju studijima na osobit i ponekad isključiv način. Njihovo istraživanje treba stimulirati svu drugu braću na slušanje i na dijalog, jednako kao što rad i evangelizacija većine treba otvarati i prosvjetljivati onoga koji se posvećuje studiju. Postoji li u našem bratstvu takva uzajamnost? Kad Franjo hoće obuhvatiti svu svoju braću pod oblikom njihovih djelatnosti, upotrebljava tri riječi: «*Zaklinjem svu svoju braću propovjednike, molitelje, radnike...*»⁵⁵. Tko se posvećuje intelektualnom radu «*vjerno i predano*», ne gušeći u sebi djelovanje Duha, upravo u radu i po svom radu, bez umjetnih usporednih položaja, može postati ujedno «*laborator, praedicator et orator*».

To jedinstvo naše *forma vitae* ostaje neodgodivim pozivom za sve nas. Otvara provjeru također o ulozi koju rad ima u našem životu. Rad je nužnost povezna s našim zavjetom siromaštva i malenosti. Čini nas solidarnijima s tolikim muškarcima i ženama za koje rad više nije izvor dostojanstva. Obvezuje nas da još izabiremo ljestvicu vrjednota koja nas podržava⁵⁶.

53 Usp. *EN*, n. 20.

54 Usp. *NMI*, br. 55-56.

55 *NPr* XVII, 5.

56 Usp. Na putu. Prema izvanrednom generalnom kapitulu, «Poziv Reda danas», Rim - Zagreb 2005, 26-30.

Sve mi to daje misliti također na braću i pripravnike koji su manje sposobni za studij u užem smislu. Također i danas trebamo priznati da intelektualne sposobnosti ne mogu biti diskriminirajuće za franjevački poziv. Ipak je na svima nama dužnost da svoj braći, bez razlike, jamčimo razinu takve pripreve koja svakome omogućuje da se integrira u život bratstva. Budni budimo da nam se, zbog previše akademskog i prema tome suženog shvaćanja kulture, ne dogodi da neku braću isključimo, povrjeđujući tako jednakost među nama. Ispitajmo se o razinama pristupačnosti studijima u različitim surječjima u kojima živimo i o posljedicama za razlučivanje zvanja i služenja u bratstvu.

2. STUDIJ KAO SLUŠANJE I PRIHVAĆANJE DRUGOGA

a. Slušati i vidjeti

Živimo u civilizaciji slike. Možda nas je stvarnost nadišla i još se ne osjećamo ugodno u novim okolnostima koje mijenjaju sam način percipiranja stvarnosti. Mijenja nas mogućnost da ljude, stvari i događaje vidimo u stvarnom vremenu. Ponekad ta stvarnost u nama rađa strah i samoobranu. Bojimo se da ova civilizacija slike ne proizvede golemo smanjivanje slušanja. Ne možemo si protumačiti bezumnu ljudsku potrebu da se pokažemo. Je li sve negativno? Ili možemo li unići u taj zaokret da pronađemo također u njemu neku vrijednost? Kako povezati slušanje i kulturu slike?

Podsjećam na biblijsku protegu slušanja, imajući na umu da u samom Pismu «vidjeti» ima veliku važnost, osobito kad pokazuje susret sa živim Bogom i s čovjekom, stvorenim na njegovu sliku. Zasiurno, u biblijskoj se vjeri Boga čuje, ali ne vidi. Vjerodostojni odgovor i temeljni stav je onaj da se sluša: «*Slušaj Izraele*», «*poslušajte*

danas riječ Gospodnju», «blago onima koji slušaju Božju riječ i vrše je». Posljednje blaženstvo u Ivanu je pridržano onima koji vjeruju a da nisu vidjeli⁵⁷. No to slušanje dolazi do svoje najviše točke i upotpunjuje se u susretu s Riječju koja je tijelo postala. Po čovještvu Krista i stoga svakoga čovjeka mi možemo «vidjeti i čuti»: «Što bijaše od početka, što smo čuli, što smo vidjeli očima svojim, što razmotrimo i ruke naše opipaše o Riječi, Životu...»⁵⁸. Cjelovito nas iskustvo vjere spašava od onoga slušanja koje se gubi u onome «kaže se» svakidašnjih ispraznih razgovora i u onomu «vidjeti» koje je konzumiranje informacija i slika. Na taj se način kida neautentičnost u koju smo uronjeni da se probudimo za istinu. Slušanje i gledanje su dakle čini istinite i vlastite interpretacije stvarnosti koju ne treba napadati, posjedovati i njom zagospodariti, nego naprotiv je treba prihvatiti, priznati i promicati. Taj hod uključuje u sebi da se dopustimo izvlastiti, izlazak iz sebe. Stoga je istinsko iskustvo u etimološkom smislu *experior*, prijelaz kroz smrtnu opasnost, gdje se događa stvarna promjena sebe. Slušanje istinite riječi potiče novi način gledanja i uvijek ostvaruje duboku preobrazbu. Sv. Augustin govori o «*rađanju novoga života (parturitio novae vitae)*»⁵⁹, gdje je slušanje «sjećanje sebe, sjećanje Boga (*Memoria mei, memoria Dei*)». Divljenje je plod te nove sposobnosti slušanja.

Studij je jedan od putova prema tom novom slušanju čovjeka u svijetu. On nas, doista, oslobađa od straha plemenitog napora da mislimo, dok se mi često zadovoljavamo da ponavljamo formule i ideje drugih. Oslobađa nas još od straha šutnje, da zauzmemo određeni odmak od stvarnosti. Odatle nastaju nove riječi

57 Iv 20,29.

58 1 Iv 1, 1.

59 S. AGOSTINO, *Confessiones*, VIII, 6, 15, Nuova Biblioteca Agostiniana, Roma 1975.

kako bi donijele novi život, ponad riječi istrošenih navikom i svakodnevicom. Sličan hod dovodi sa sobom muku svakog novog rađanja, zajedno s radošću otkrića.

b. Slušati i vidjeti danas

Živimo u vremenu kao što je bilo ono Samuelovo za koje se kaže da je «Jahve izrijetka govorio ljudima»⁶⁰. Čini se da Bog šuti ili da se je gotovo zasjenio na našem obzorju. Svećenik Heli – institucija – ne razaznaje odmah glas Gospodnji. Vježba je to koja zahtijeva stalno bdjenje, tumačenje bez sna. Bog poziva maloga Samuela u tišini noći i ljudskih riječi. Zove ga vlastitim imenom: to je buđenje svijesti i prihvaćanje novoga usuda iz kojega se rađa prorok.

Taj biblijski hod može postati primjernim za traženje novih putova da se prebiva u ovom teškom vremenu. Studij je jedan od tih putova ako postane vježbom poslušnoga slušanja, ugošćivanja drugoga ukoliko je različit od nas, novim pogledom na njega. Na to nas pozivaju kulture koje se danas pomaljaju na pozornici svijeta, tolike vjere i religije s kojima smo pozvani dijalogizirati, etički izazovi, izazovi svijeta komunikacije, tehnologije, genetičkog inženjeringa i tolikih drugih susreta sučeljavanja. U različitim kontinentima i zemljama u kojima smo nazočni te nas ideje izazivaju na toliko načina. Teško je naznačiti samo jedan put, štoviše nemoguće je. Riječ je o tome da trebamo sve više postajati svjesni potrebe da se odgajamo za slušanje i za dijalog, da naučimo umijeće susretanja s kulturama.

Bez sumnje treba neodgodivo utjeloviti našu karizmu u različite kulture u kojima smo prisutni i otkriti u njima klice evanđeoske intuicije sv.

---

60 *ISam*, 3,1.

Franje koji je u stanju objaviti također njihove nove dubine⁶¹.

«Misliti vjeru» je, stoga, proročka vježba vjernika u službi oslobođenja čovjeka i razlučivanja kulturalnih oblika u kojima živimo. Stoga trebamo učvrstiti kako opredjeljenje zvanja tako našu pripremu. Uistinu, kako je rekao moj prethodnik fra Hermann Schalück, «*presumpciju, površnost, ravnodušnost za ljudske i svete znanosti treba smatrati uvredom dara života, čovjeka i Istine... Smatram zloupotrebom i manjkom poštovanja predstaviti se za posluživanje plemenite stvari, kao što su evanđelje i čovjek, bez potrebne pripreme ili bez sposobnosti dijaloga i čitanja znakova vremena. Stoga treba smatrati temeljnom obvezom svakoga brata, svakoga prema njegovim darovima, da se posveti studiju. Budući da nam studij, ako je dobro utemeljen na franjevačkim vrijednostima, može uistinu pomoći u ljudskom, intelektualnom i duhovnom dozrijevanju i u tome da nas osposobi da, s evanđeoskom inteligencijom, prihvatimo kršćanske i franjevačke vrijednosti suvremene kulture*»⁶².

U tom surječju s vama gledam različita područja i kulture u kojima živimo.

Mislim na osobit način na zahtjev slušanja i dijaloga u Aziji, kontinentu na kojemu međureligijski dijalog zauzima posebno mjesto. Naša je nazočnost u Aziji malena, ipak nas izaziva da se prikladno pripravimo za ono što je zasigurno kontinent budućnosti, zahvaljujući mladosti njegova stanovništva i njegovim golemim mogućnostima, na svim razinama.

Mislim na Oceaniju gdje nam povijest evangelizacije pomaže razumjeti kako je primarna

---

61 Usp. RS, 16. 26.72.74.

62 «La promozione degli studi nel nostro Ordine» in *Acta Congressus Repraesentantium Sedum Studiorum OFM*, Roma 1994, 70.

neodgodivost inkulturacije kršćanske vjere, za koju je nužna solidna i prikladna priprava. S tom je nakanom Pavao VI., u prigodi pohoda Oceaniji, insistirao na činjenici da katoličanstvo «ne samo da ne guši ono što je dobro i izvorno u svakom obliku ljudske kulture, nego prihvaća, poštuje i vrjednuje veleumnike svakoga naroda, i ponovno zaodijeva različitošću i ljepotom jedinu nešivenu haljinu Crkve Kristove»⁶³. Na tom smo neizmjernom kontinentu snažno pozvani djelovati u skladu s domaćim kršćanima kako bismo osigurali da vjera i život Crkve budu izraženi u oblicima prikladnim svakoj kulturi⁶⁴.

Mislim na Afriku, beskrajni kontinent koji vapi za mirom i pravdom, zaboravljen od međunarodne zajednice. U tom smislu je osobito aktualna tvrdnja Pavla VI. u Enciklici «*Populorum progressio*»: «Razvoj je novo ime mira»⁶⁵. Ivan Pavao II. je u Apostolskoj pobudnici «*Novo Millennio Ineunte*» aktualizirao taj krik, podsjećajući da ulagati u ljubav znači ostati vjeran evanđelju⁶⁶. Afrika je bogata kulturama i tradicijama u kojima kršćanstvo i franjevaštvo očekuju bez daljnjega da postanu više afrički: a to zahtijeva stručno ulaganje razmišljanja i studija kako bismo odgovorili svom pozivu «čuvara nade»⁶⁷.

Mislim na Sjevernu Afriku i na Srednji Istok, gdje franjevačka nazočnost u muslimanskom surječju nastavlja tražiti od nas napor da upoznamo i susretnemo taj posebni svijet, koji

63 Discorso ai Vescovi dell'Oceania (Sydney, 1 dicembre 1970): AAS 63 (1971), 56.

64 Usp. Ivan Pavao II., Esortazione Apostolica *Ecclesia in Oceania*, 2001, 17.

65 Paolo VI, Lett. enc. *Populorum progressio*, 76-80: AAS 59 (1967) 294-296.

66 Usp. Ivan Pavao II., *Novo Millennio Ineunte*, nn. 49-50.

67 Usp. RS, 27; Giovanni Paolo II, Discorso al Pontificio Ateneo Antonianum, 16 gennaio 1982, n. 4a: «Kao sv. Franjo, budite i vi danas u svijetu čuvari nade».

je danas na pozornici, u duhu susreta Franje sa Sultanom: to neće biti moguće bez ozbiljnog studija muslimanskoga svijeta i arapskoga jezika, u uzajamnom dijeljenju, kao manji, života tolikoga puka, prihvaćajući i učeći živjeti kao manjina.

Mislim na Srednju i Južnu Ameriku, područja s izrazitom kršćanskom većinom sa svojom pastoralnom i teološkom kreativnošću. Ondje nas rast sučeljavanja s drugim kršćanskim zajednicama i sa sektama izaziva da obnovimo svoju nazočnost i naš navještaj. Na tom podkontinentu prilike siromaštva i nepravde još čine golemi izazov da se zauzmemo oko temelja mira, pravde i očuvanja stvorenoga. To nas izaziva da bolje upoznamo mehanizme koji omogućuju danas tako sablažnjivu bijedu i da u vremenu globalizacije mislimo polazeći od katedre isključenih i najsiromašnijih⁶⁸.

Mislim na zapadni svijet, od stare Europe do Sjeverne Amerike, gdje treba premisliti samu mogućnost da se «kaže Bog» u sekulariziranom svijetu gdje se sveto ponovno pojavljuje, ali se čini da vjera nestaje. Sudbina Zapada poslije zalaska velikih i suludih ideologija 20. stoljeća čini se vrlo nesigurnom i potrebitom duhovnoga doprinosa kako bi imala budućnost, osobito s dubokim etičkim razmišljanjem o granicama života i smrti te o antropologiji koja poštuje cjelovitost ljudske osobe, subjekta prava neotuđivih i nikad svedivih na vlast gospodarstva i privatnog područja pojedinca.

***c. Slušati i vidjeti kako bi
se navijestilo evanđelje***

Evangelizacija u tako različitim surječjima zahtijeva ozbiljan umni rad. Riječ Božju treba naviještati riječima razumljivim čovjeku svakoga

---

68 Usp. *EN*, br. 31; *RS*, 27.

vremena. Franjevačka je škola pozvana da danas Crkvi dadne svoj snažan doprinos u tom smislu, njegujući «*mišljenje vjere*» na franjevački način, sposoban da pruži razloge za vjerovati, nadati se i ljubiti u današnjem surječju.

Pozvani samo da se ne zatvaramo u same sebe, na trenutke zaplašeni složenošću, nego da svijet promatramo kao svoje redovito i blagoslovljeno mjesto života i misli. U njemu učimo dijalogizirati sa svima i to kao jednaki, ne tražeći povlaštene položaje, nego postajući vjerodostojni sugovornici. Nisu li možda veliki učitelji Franjevačke škole uvijek voljeli sučeljavanje sa sustavima mišljenja različitima ali ipak uvijek bogatima zametcima Onoga koji je Dobro? Nisu li možda ti zametci rašireni posvuda?

U svojoj smo povijesti uvijek ostali otvorenima i osjetljivima na konkretne prilike povijesti i kulture. Franjevaštvo je u susretu utjecalo i na likovne umjetnosti, na pjesništvo i na književnost, arhitekturu i druge izraze ljudskoga duha. Vjerni logici Utjelovljenja pozvani smo nastaviti na tom putu. Danas više nego ikada ne želimo studirati kako bismo zauzimali utjecajne i moćne položaje u društvu i u Crkvi. Naš poziv manjih nam pokazuje put poslušnog slušanja i gostoljubivosti drugoga kao tipičan put siromaha. Put što ga studij započinje upravo je put onoga tko se otkriva siromašnim jer je prosjak smisla, oduševljeni tražitelj istine u svakom očitovanju čovjeka i svijeta, zajedno s tolikim osobama dobre volje.

Sveti nam Franjo kaže, s malo i jednostavnim riječima, da budemo «*podložni svakom ljudskom stvorenju iz ljubavi Božje*»⁶⁹. Riječ je o poniznoj podložnosti povijesnoj i ljudskoj stvarnosti koja se proučava da bi se ljubila, prihvatila s poštovanjem i da bi se uzvratila kao dar Božji. Malenost ne

---

69 *PPr* XVI, 6.

dopušta da se traži bilo koje pravo nad drugima koje smo pozvani posluživati također i s našim intelektualnim istraživanjem. Ono što je naučeno treba biti uzajamno podijeljeno kao zajedničko bogatstvo koje dolazi od Svevišnjega. Zahtjevan put u društvu i u kulturnim ustanovama koje teže da od stručnjaka učine povlaštene pohranitelje znanja koje ih razlikuje od drugih.

Stoga mi se čini da smo kao Manja braća, snagom samoga našega imena, pozvani da razvijamo stav života koji studiju ponovno vraća njegovu kvalitetu poniznoga služenja. Nalazimo se pred istinitim i pravim stjecištem franjevačke duhovnosti i intelektualnoga rada.

d. Slušati Duha Gospodnjega

Slušanje čovjeka i stvarnosti u franjevačkoj perspektivi hrani se dubljim slušanjem. Podsjećamo na pobudu sv. Franje s obzirom na rad općenito: «tako da... *ne ugase duh svete molitve i pobožnosti kojemu sve vremenite stvari moraju služiti*»⁷⁰. Ovdje je riječ o Duhu Gospodnjem i o njegovu «svetom djelovanju». Djelovanje ljudskoga duha, ako je duboko i istinito, susreće se s djelovanjem Duha Božjega u čovjeku, ne zamjenjuje ga. Tko diše u dahu Duha ostaje slobodan i ne ukrućuje se ni u kojem djelovanju. Sv. Pavao to dobro izražava: «*Doista, sada gledamo kroza zrcalo, u zagonetki, a tada - licem u lice! Sada spoznajem djelomično, a tada ću spoznati savršeno, kao što sam i spoznat! A sada: ostaju vjera, ufanje i ljubav - to troje - ali najveća je među njima ljubav*»⁷¹.

U ljudskom traženju spoznaje istine ima neka krivulja i neko djelomično ostvarenje traženja Boga. To je želja koju Duh budi i hrani u nama i koja nas čini siromašnima, pomaže nam da

70 PPr V,2.

71 1Kor 13, 12-13.

zadržimo pravo promatranje samostalnoga rada ljudskoga duha. Doista, «*misliti vjeru*» je visoko duhovna i kršćanska vježba: objedinjuje osobu i pomaže ostati «*srca okrenutog Gospodinu*», preobražavajući se u ljubav koja misli ljubeći i ljubi misleći. Ohrabruje dubinu gledanja koja omogućava da pri prvom pokušaju uhvatimo crvenu nit unutar iscjepkanih i nepovezanih fenomena i događaja. Omogućava vjerniku da prepozna spasenjski plan Božji u povijesti i da životom uza nj prione.

Kao što je dobro rekao naš brat Giacomo Bini «*duga povijest različitih izraza u kojima se je utjelovljavala franjevačka karizma jasno pokazuje plodnost odnosa između intelektualnog zalaganja i ozbiljnosti duhovnoga iskustva: polazeći od iskustva Boga, razum prima nove snage za traženje istine; a nađena istina zahtijeva da bude uzajamno podijeljena, naviještena. Ne postoji autentično iskustvo Boga koje se ne bi pretvorilo u novo svjetlo za razum i u novi zanos za naviještanje*»⁷².

Te se široke perspektive ponovno otvaraju misijskom pozivu što ga primjećujemo još suvremenim i nakon 800 godina. Dok se otvaraju nova područja za navještaj Isusa Krista jedinog Spasitelja svijeta i za *implantatio Ordinis*, osobito u Aziji i u Africi, pozivam svu braću da se za to osjete izravno odgovornima tako da steknu odvažnosti kako bi ponovno krenuli da žive i naviještaju evanđelje kada i kako se sviđi Gospodinu⁷³.

---

72 «Saluto del Gran Cancelliere per l'inaugurazione dell'Anno Accademico 2000-2001» al Pontificio Ateneo Antonianum, in *Liber Triennalis* 1999-2002, Roma 2003, 47; cfr. anche RS, 15.

73 Usp. NPr XVI, 7-8

3. STRUKTURE I SREDSTVA U SLUŽBI STUDIJA, ISTRAŽIVANJA I POUČAVANJA

a. Sveučilišta i središta za studije i istraživanja

Naš Red broji 14 sveučilišta, crkvenih i građanskih; dva središta za istraživanje, Skotističko povjerenstvo i Zavod Sv. Bonaventure u Grottaferrati; Međunarodnu Papinsku Marijansku Akademiju i druga 32 studijska središta, dok je 11. siječnja 2005. pokojni Ivan Pavao II. udijelio *Antonianumu* naslov Papinskoga sveučilišta.

Hod od daleke 1887. godine, godine otvorenja Zavoda sv. Antuna, bio je dugačak, često naporan, a ipak u rastu. Intuicija generalnoga ministra fra Bernardina da Portogruara pokazala se više nego ikada proročkom. Red treba, danas kao na kraju 19. stoljeća, «Generalni studij», ne zatvoren, zasigurno, već stavljen na raspolaganje svima u gradu Rimu da promiče franjevačku predodžbu označenu sveopćim zanosom okrenutim cijelom svijetu i svim osobama, bilo koje narodnosti, jezika, boje ili spola, otvoren za predodžbu sveopćeg bratstva sinova Božjih, priznavajući dostojanstvo i vrijednost svakoga. Poštivanje pojedinca i integracija u veliku ljudsku i kršćansku obitelj, to su označnice toga franjevačkoga univerzalizma koji se izgrađuje kroz komunikaciju, uzajamno dijeljenje, dijalog i solidarnost. Ako se taj univerzalizam traži u svim sveučilištima i središtima studija i istraživanja, mnogo više on treba obilježavati Sveučilište i središta koja su u Rimu.

Posebno mjesto što ga *Papinsko sveučilište «Antonianum»* zauzima u Redu⁷⁴ i moje osobno uvjerenje o važnosti studija da se braći zajamči

---

74 GGKK 112-114

kvaliteta života i svjedočenja sa svrhom duboke i istinske «pretemeljidbe» našega Reda, ponukali su me da napišem ovo pismo. Sada sam izazvan kratko razmišljati o zadaćama ne samo Antonijanuma, nego također i svih ostalih naših sveučilišta, središta za studije i istraživanja, gdje se hoćemo založiti kao Manja braća, ne samo da ih uzdržavamo, nego i da ih ojačamo brojem a osobito kvalitetom⁷⁵.

Studij, istraživanje i poučavanje, shvaćeni kao hod prema Životu, Istini i Dobru, kao slušanje i dijalog s drugima, nalaze u sveučilištima i u studijskim središtima za istraživanje posebna mjesta razrade i promicanja. Ta su središta bitno oživljena duhom studija, metodološkim istraživanjem Života, Istine i Dobra, prisutnih u svim beskrajnim područjima stvarnoga, i njegovim prenošenjem kroz poučavanje. Iz toga motiva Manji brat nastoji susresti Boga u složenosti ljudskog iskustva i u tom traženju otkriva kao svoje saveznike sve discipline koje nastoje dati smisao našem životu i poslanju.

Želim ohrabriti, u našim sveučilištima i središtima, studij, istraživanje i poučavanje svih disciplina. Između onih svetih podsjećam za nas Manju braću važnost da slušamo, ljubimo i studiramo prije svega Riječ Božju što se nalazi u Svetim pismima. Nemojmo se ipak ograničiti na svete znanosti. Pozvani smo se otvoriti također disciplinama koje se odnose na čovjeka: psihologiji, pedagogiji, ekonomiji, političkim znanostima, sociologiji, antropologiji, društvenim komunikacijama, književnosti, umjetnosti, filozofiji i povijesti; i onima koje se odnose na stvorenje: egzaktne znanosti, prirodne i od okoliša⁷⁶, jer «ništa od onoga što postoji nije tuđe zanimanju i ljubavi Manjega brata»⁷⁷.

---

75 Usp. RS 119.

76 Usp. RS, 48-69.

77 RS, 48.

Studij, istraživanje i poučavanje, ako su življeni kao «*put da se bude prosvijetljen od Boga u umu i u srcu*»⁷⁸, dovest će nas Njemu.

Zbog toga su studij, istraživanje i poučavanje, svrha svakoga sveučilišta i središta studija, bitno iskustvo života. Nijedna od tih aktivnosti nije za Manjega brata – studenta, profesora i znanstvenika – znamenje kojim uljepšati vlastito ja. Štoviše to je napor i zanos za istinito, za dobro i za lijepo, što daje oblik našoj unutarnjosti, smisao ljudskoga i redovničkoga postojanja, razlog za naše izbore zvanja⁷⁹. Krajnja svrha studija, istraživanja i poučavanje u našim sveučilištima i središtima studija, i manje braće koji se tome posvećuju, nije dakle taj da steknu i pružaju informacije, još manje taj da imaju neki naslov, nego da potiču istraživanje Života, Istine i Dobra, u nama i u drugima. Zsigurno nije dovoljno biti dobro informirani. Samo će promjena uma i srca dovesti do uistinu plodnoga studija, istraživanja i poučavanja.

Naša sveučilišta i središta studija i istraživanja su pozvani da pruže vlastiti doprinos izrađivanju kulture u cjelovitom služenju čovjeku, sposobne da nadilazi kriterije praktičnosti, djelotvornosti i konkurencije, što nije tuđe ni samim sveučilištima. Slijedeći stoljetnu baštinu velikih predstavnika Franjevačke škole, naša se sveučilišta trebaju založiti za «*diaconia*» znanja u službi čovjeku, nadilazeći tako moć znanosti koja izrabluje čovjeka.

S druge strane, sva su franjevačka središta studija i istraživanja pozvana da na suvremen način prenose kulturnu, filozofsku i teološku baštinu Franjevačke škole, uvjereni da se «*iz velikoga pologa franjevačke teologije i mudrosti mogu izvući prikladni odgovori na dramatična*

78 RS, 13.

79 Usp. RS, 11.

pitanja čovječanstva»⁸⁰. To, bez dvojbe, zahtijeva kritički i produbljen studij franjevačke kulturne baštine. Studij iz radoznalosti je jalov, studij na apologetski i trijumfalistički način je štetan. Potrebno ga je kritički produbljavati da se istinskim i vlastitim činom nade osvijetle velika pitanja koja nam naše vrijeme postavlja.

Otvoreni plodnom dijalogu s kulturama, naša sveučilišta, središta studija i istraživanja imaju važnu zadaću da stvaraju mostove između njih i evanđelja. Ivan Pavao II. nam je rekao: «*Zadaća vaših sveučilišta i središta studija i istraživanja jest da ostvaruje plodan susret između evanđelja i različitih kulturalnih izraza našega vremena, da idete prema današnjem čovjeku... Po primjeru sv. Franje i velike kulturne baštine franjevačkoga Reda, neka vam briga bude da stavite evanđelje u srce suvremene kulture i povijesti*»⁸¹.

Otvorenost složenosti ljudskoga znanja uvodi u slušanje i u dijalog, kako sam nastojao podsjetiti u ovome Pismu. Pravi je intelektualac uvijek sposoban za pitanja, ponizan i odvažan u pružanju iskrene pozornosti za različite argumente i stavove. Taj nas stav priječi da upadnemo u različite oblike ideologije koje polažu pravo na to da neku ideju ili neki dio učine isključivom i plod su lažne sigurnosti vjere koja se plaši misliti i misli da može zaobići pitanja i nejasnoće prisutne u stvarnosti. Evo značajnog poslanja koje ostaje otvoreno za naša sveučilišta i središta studija i istraživanja⁸².

---

80 Ivan Pavao II., «Messaggio ai partecipanti al Congresso Internazionale delle Università, Centri di Studio e di Ricerca OFM», 19 settembre 2001, in *Atti del Congresso Internazionale delle Università*, Roma 2002, 25.

81 *Isto*, 25.

82 U pogledu područja studija, usp. Stefano Oppes, OFM, «Formazione e studio nella nuova *Ratio Studiorum* dell'Ordine dei Frati Minori», *Antonianum* LXXVII 1(2002), 13-23.

b. Druga područja čuvanja i kulturnog razvoja

Uz sveučilišta, uz središta studija i istraživanja, u Redu imamo i druge cijenjene kulturne ustanove koje treba čuvati i promicati u najstarijim provincijama i razvijati u onima mlađima. Pozivam da ovaj dio čitamo s pozornošću upravljenom na članke 118–141 naše *Ratio Studiorum*, na koju snažno upućujem.

Biblioteke i arhivi su na prvom mjestu. Nije riječ o muzejima koliko o mjestima gdje se čuva knjižna i rukopisna baština, gdje je dostupna i gdje je pokretačem istraživanja i intelektualnog razvoja u povezanosti s pitanjima našega vremena. U mnogim provincijama nužno smanjivanje kuća dovodi u opasnost da se izgubi ili ne spasi dostatno kulturno nasljeđe. Podsjećam ministre i kustode da se skrb za te ustanove tiče zanimanja i budućnosti cijeloga Reda i nije samo osobna stvar pojedine jedinice. Nužno je skrbiti se, također u suradnji s građanskim i društvenim tijelima, za biblioteke i pismohrane, izbjegavajući napuštanje, nepomnju, rasipanje i zaborav knjižnoga blaga, podržavajući čuvanje ili premještanje u kuće Reda, osobito u središta studija.

Isto vrijedi za kulturno blago koje čine tolike naše kuće, crkve i umjetnička djela u njima. Potrebna je dodatna mašta i pomnja da se nađu načini očuvanja i osuvremenjivanja toga blaga, a da se ne pretvorimo u trome čuvare muzeja. Umjetnost je, bez sumnje, povlašteno mjesto dijaloga sa suvremenom kulturom i evangelizacije, na načine koje tek treba otkriti.

Da se promiče takva pozornost isto tako je nužno njegovati književne, umjetničke i tehničke studije. Riječ je o stvarnoj potrebi kako istraživanje ne bi postalo sredstvo posjedovanja i vlasti, nego poniznog približavanja velikom

otajstvu skrivenom u svakoj stvari. To franjevačko iskustvo studija i umjetničke djelatnosti ne predstavlja nam lik *manjega brata* kao nekoga koji hoće osvojiti da bi mogao povećati tehničku i ekonomsku korist, nego kao biće dotaknuto, uzdrmano i očarano, biće zahvaćeno divljenjem za Istinito, Lijepo i Dobro koje je unutar svih stvari. Po *via pulchritudinis* moći ćemo razvijati bitne elemente franjevačke predodžbe svijeta, čovjeka i Božjega otajstva te, istovremeno, susresti mnoge muškarce i žene svoga vremena.

Drugo područje, na koje bih želio upozoriti, jest područje društvenih komunikacija. Riječ je već o istinskom i vlastitom «mjestu», jedinstvenom *agorà* na kojem se današnji ljudi među sobom susreću na nove načine i čiji su razvoji nepredvidivi. Pozivam stoga ministre i kustode i svu braću, osobito mlađu, da upoznaju, proučavaju i ulaze u taj svijet ne kao uljezi, nego kao oni koji znaju da su kod kuće gdje god postoji ono što je potpuno ljudsko.

Ne mogu izbjeći a da ovdje ne istaknem nužnost da osiguramo istraživače i znanstvenike povijesti, književnosti, filozofije, teologije i franjevačke baštine. Ne samo što se izravno tiče početaka, nego za cijeli tijek osam stotina godina u kojima se naša baština održava živom. Osobito ustanove kao Skotističko povjerenstvo, Zavod Sv. Bonaventure braće izdavača iz Quaracchia i Međunarodna Papinska Marijanska Akademija za svoj nastavak vaze za braćom ozbiljno pripremljenom i otvorenom za vanjsku suradnju.

ZAKLJUČAK

Došavši na kraj ovoga Pisma, želim vam u jednostavnosti priopćiti da u ovom trenutku smatram bitnom veću bliskost među braćom koja se posvećuju evangelizaciji i onom koja se zalažu u studiju, istraživanju i u poučavanju. Njihova su-prisutnost tijekom franjevačke povijesti ne smije se smatrati nesrećom, nego bogatstvom. Radije razlaz i suprotstavljenost među njima čini nesreću, kako često vidimo u našoj povijesti. Na taj su način oštećeni studij, istraživanje i propovijedanje.

Mnoga braća predana evangelizaciji su se oslobodili obveze studija i mnogi između znanstvenika su vjerovali da su oslobođeni od evangelizacije. Čas je pomirenja. Ako se čini da se braća puštaju potpuno obuzeti službama i posluživanjem, potrebno ih je podsjetiti na nužnost studija: prikladna intelektualna pripremljenost je bitna za bilo koje apostolsko djelovanje. Istovremeno, one koji se prvenstveno posvećuju studiju, istraživanju i poučavanju osjećam potrebu podsjetiti da te djelatnosti ne mogu biti odijeljene od dara i zadaće da se radosno žive zahtjevi naše *forma vitae*.

Želio bih da ovim Pismom započne dijalog o temama koje sam vam predstavio. Osobito mi je na srcu da se takav dijalog nastavi u različitim kulturalnim surječjima, u jedinicama, u mjesnim bratstvima, u kućama formacije, na našim sveučilištima i u središtima studija. Dijalog koji će nas dovesti da pođemo dalje, kako bismo s povjerenjem i jasnoćom vidjeli budućnost koja nas očekuje i koja među nama već počinje. Ne smatram da sam rekao sve i da je rečeno dobro. Dijalog među nama moći će upotpuniti ovaj tekst.

Na sve koji su u istraživanju Istine, Života i Dobra i nad sve koji su u stavu susreta, slušanja

i dijaloga, zazivam blagoslov Gospodina i
Serafskoga Oca.

Rim, iz Generalne kurije Reda,
13. lipnja 2005.

*Svetkovina sv. Antuna Padovanskoga,
evanđeoskoga naučitelja*

Fra José Rodríguez Carballo, OFM
Generalni ministar

Fra Massimo Fusarelli, OFM
*Generalni tajnik za
formaciju i studije*

Prot. 095700

KRATICE

Spisi sv. Franje Asiškoga

NPr	Nepotvrđeno Pravilo
OP	Opomene
OR	Oporuka
PBr	Pismo općem saboru braće
PKr	Pozdrav krijepostima
PPr	Potvrđeno Pravilo

Druge kratice

1Čel	Toma Čelanski, Prvi životopis sv. Franje
AAS	Acta Apostolicae Sedis
AO	Acta Ordinis Fratrum Minorum
AnPer	Bezimeni Peruđanin
EN	Evangelii nuntiandi, Apostolska pobudnica Pavla VI., 1975.
GGKK	Generalne konstitucije Reda manje braće, Zagreb 2005.
GGSS	Generalni statuti Reda manje braće, Zagreb 2005.
NMI	Novo Millennio Ineunte, Apostolsko pismo Ivana Pavla II., 2001.
RFF	Uredba franjevačke formacije, Rim - Zagreb 2005.
RS	<i>Ratio Studiorum OFM</i> , Roma 2001.
Sdp	<i>Il Signore ti dia pace</i> , Documento del Capitolo generale 2003, Roma 2003.
TD	Legenda trojice drugova
TFOFM	Trajna formacija u Redu manje braće. Dokument Generalnog tajništva za formaciju i studij, 1998.
VC	Ivan Pavao II., <i>Vita consecrata</i> , Apostolska pobudnica, 1996.

SADRŽAJ

Predgovor	3
1 Riječ, bratski život i navještaj u sv. Franje.....	7
1. Milost početaka.....	7
2. Franjo čovjek «bez kulture»?	8
3. Knjige i propovijedanje	10
2 Riječ u povijesti karizme.....	15
1. Susret s kulturama	15
2. Slušanje postaje dijalogom	17
3. Bratstvo koje naviješta.....	18
3 Riječ u susretu s kulturom	21
1. Studij kao istraživanje života i istine	21
a. Put izvlaštenja	22
b. Bez stalnog boravišta	23
c. Radost istine.....	24
d. Anticipacija budućnosti	25
e. Kao braća	26
2. Studij kao slušanje i prihvaćanje drugoga ..	28
a. Slušati i vidjeti	28
b. Slušati i vidjeti danas	30
c. Slušati i vidjeti kako bi se navijestilo evanđelje	33
d. Slušati Duha Gospodnjega.....	35
3. Strukture i sredstva u službi studija, istraživanja i poučavanja	37
a. Sveučilišta i središta studija i istraživanja	37
b. Druga područja kulturnog čuvanja i razvoja	41
Zaključak	43
Kratice	45
Sadržaj	47

